การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ชุติมณฑน์ ยังไว[1]

รองศาสตราจารย์ ดร. มูฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาและสภาพปัญหา การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ผู้ให้บข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน

ผลการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มแบ่งเป็น 2 ลักษณะหลัก คือ การรวมกลุ่มของคนในชุมชนจริง ๆ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน และการปรับตัวด้านผลิตภัณฑ์ สภาพปัญหาและข้อจำกัดด้านสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีจำนวนสมาชิกที่จำกัด การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ใช้รูปแบบประชาธิปไตยชุมชน และรูปแบบเจ้าของกิจการ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน เน้นการเสริมสร้างช่องทางตลาดเฉพาะกลุ่ม เน้นการใช้ช่องทางออนไลน์ และการตลาดแบบบอกต่อ ผ่านการสร้างเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการความรู้และการถ่ายทอดทักษะ

Abstract

This research aimed to study the history, background, and problems of community enterprise groups, their management, and approaches to sustainable community economic development in Min Buri District, Bangkok. Qualitative research was used, with data collected through interviews with nine key informants.

The results revealed two main types of community groups: actual community groups for collaborative activities and product adaptation. Problems and limitations stemmed from

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

the fact that most members are elderly and the number of members is limited. Community enterprise groups are managed using community democracy and entrepreneurship models. Sustainable community economic development focuses on building niche market channels, emphasizing online channels and word-of-mouth marketing through storytelling, knowledge management, and skill transfer.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน ถือเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น นิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (ราชกิจานุเบกษา 2548, หน้า 1)

การสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากหรือระดับชุมชน โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่เน้นการเติบโตที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม “วิสาหกิจชุมชน” จึงถูกจัดตั้งขึ้นตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการทุน ภูมิปัญญา และทรัพยากรของชุมชนเพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองให้กับสมาชิกและครอบครัว สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจควบคู่กับความรับผิดชอบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ทั้งนี้ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจำนวนมากยังคงเผชิญกับความท้าทายและอุปสรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการบริหารจัดการ ทั้งในส่วนของโครงสร้างการบริหารงาน การวางแผนการดำเนินงาน การบริหารสมาชิก และการขาดแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อผลการดำเนินงานของกลุ่ม และทำให้การยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนสู่ความยั่งยืนเป็นไปได้ยาก

ในบริบทของพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนอยู่เป็นจำนวน 7 กลุ่ม กลุ่มเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับฐานรากของพื้นที่เมือง อย่างไรก็ตาม บริบทพื้นที่กึ่งเมืองนี้ย่อมนำมาซึ่งความท้าทายที่แตกต่าง ทั้งด้านการแข่งขันและโอกาสในการเข้าถึงตลาด ทว่ายังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบถึง ประวัติ ความเป็นมา ลักษณะการรวมกลุ่ม ตลอดจนรูปแบบการ

บริหารจัดการ ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งและข้อจำกัดของกลุ่มที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เหล่านี้อย่างเจาะลึก เพื่อตอบคำถามว่ากลุ่มมีการดำเนินการอย่างไร และปัญหาที่แท้จริงคืออะไร อันเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการสังเคราะห์และเสนอ แนวทางเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนเขตมีนบุรีให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาและสภาพปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้กำหนดเนื้อหาเฉพาะการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โครงสร้างการบริหารงาน การวางแผนการดำเนินงาน การบริหารสมาชิก ผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 3 คน แบ่งออกเป็น (1) เจ้าหน้าที่เขตมีนบุรี จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 กลุ่มฉัตรหลวง (ณัชกร) กลุ่มแม่บ้านปาริชาติ โดยสัมภาษณ์กลุ่มละ 2 คน รวมเป็น 6 คน รวมสองกลุ่มทั้งสิ้น 9 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลา พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร และใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2568

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการรวมกลุ่ม ประวัติ และความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

2. ทราบถึงการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการยกระดับเศษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

3. ได้ข้อเสนอแนวทางเชิงกลยุทธในการยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนเสนอกลุ่มวิสาหกิจชุมในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการบริหารจัดการชุมชน

พนิตสุภา ธรรมประมวล (2555, หน้า 157) ให้ความหมาย การจัดการชุมชนคือ การจัดการทุกเรื่องในชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น การจัดการทั้งหมดเป็นองค์รวมและบูรณาการที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น ชุมชนต้องสามารถจัดการได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการจัดการชุมชนที่ทำอยู่แล้ว เพียงแต่มากน้อยต่างกันเป็นวัฏจักรหมุนวนกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก 1) การเรียนรู้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่มาจากประสบการณ์ และการแลกเปลี่ยน 2) การใช้ความคิด มาจากการพูดคุย และจากการเรียนรู้ 3) การวางแผน มาจากความตั้งใจในการจะดำเนินการ ซึ่งหากมีการจดบันทึกจะเป็นการดี 4) การทำ และ 5) การวัดผล โดยสรุป การจัดการคน จัดการเงิน จัดการทรัพยากรท้องถิ่น และอื่น ๆ ควรทำภายใต้แนวคิดของการจัดการชุมชนให้ดี หากชุมชนใดมีกองทุนอยู่แล้ว มีกลุ่มออมทรัพย์อยู่แล้ว ก็สามารถกันเงินออกมาส่วนหนึ่ง เพื่อทำเรื่องทรัพยากรได้ อาจเป็นกองทุนใหญ่หรือเล็ก หรือตั้งขึ้นมาใหม่ก็ได้

จุฬามณี แก้วโพนทอง, ทรงพล โชติกเวชกุล, ปัญญา คล้ายเดช และพระสุนทร ชำกรม (2561) กล่าวถึงหลักการบริหารจัดการชุมชน ว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางแรก คือ การส่งเสริม และพัฒนากระบวนการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกรวมตัวในการเรียนรู้ ร่วมคิด มีส่วนร่วมทดลอง และการได้ลงมือทำ รวมถึงการส่งเสริมให้กลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นส่งเสริมความพร้อมของสมาชิก และความเกี่ยวโยงกับรูปแบบของการประกอบอาชีพ เพื่อหาเลี้ยงชีพทุกในระดับ กล่าวคือ (1) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกขึ้นในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งในเชิงพื้นที่ หรือประเด็นความสนใจ (2) การจัดการองค์ความรู้ และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยเริ่มจากพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบ และปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ และ (3) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชน พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว

แนวทางที่สอง คือ การสร้างความมั่นคงทางรายได้ในชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐาน ศักยภาพ และความเข้มแข็งอย่างสมดุล ประกอบด้วย (1) ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนจัดตั้งกลุ่มใน รูปแบบต่าง ๆ (2) รณรงค์และสนับสนุนด้านการผลิต และการบริการ (3) หาช่องทาง หรือแหล่งเงินทุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน (4) สนับสนุนการนำ ภูมิปัญญาไทย มาประยุกต์ใช้ในการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมหลักการให้บริการที่ดี และ(5) ปรับปรุงกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับส่งเสริมผู้ประกอบการรายใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

แนวทางที่สาม คือ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์ และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

จากความหมายข้างต้น จึงสรุปแนวคิดของการจัดการชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ (Community Management for Economic Purposes) ได้ว่า การจัดการชุมชนคือกระบวนการบริหารจัดการแบบองค์รวมและบูรณาการ ซึ่งชุมชนดำเนินการด้วยตนเองอย่าง

ต่อเนื่องและเป็นวัฏจักร โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านและกลไกการกำกับดูแลภายใน เป็นพื้นฐาน องค์ประกอบสำคัญของการจัดการนี้ครอบคลุมการจัดการปัจจัยพื้นฐาน (เช่น คน เงิน และทรัพยากรท้องถิ่น) ผ่าน 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การเรียนรู้ การใช้ความคิด การวางแผน การลงมือทำ และการวัดผล ทั้งนี้ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับ การบริหารธุรกิจชุมชน (วิสาหกิจชุมชน) การจัดการดังกล่าวจะต้องมุ่งเน้นการใช้หลักการ การตลาดสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองผู้บริโภค ควบคู่ไปกับการรักษาและพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก แทนการมุ่งแสวงหากำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียว

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และข้อมูลเอกสาร เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในการรวมกลุ่มอาชีพเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่เขตมันบุรี โดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 3 คน แบ่งออกเป็น (1) เจ้าหน้าที่เขตมีนบุรี จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 กลุ่มฉัตรหลวง (ฉัชกร) กลุ่มแม่บ้านปาริชาติ โดยสัมภาษณ์กลุ่มละ 2 คน รวมเป็น 6 คน รวมสองกลุ่มทั้งสิ้น 9 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารการขอขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รายงานผลการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รายงานประชุม บัญชีรายรับรายจ่าย และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ทันทีที่จบการสัมภาษณ์ และสรุปความเห็นรวบยอดอีกครั้งทันที่หลังจากการสัมภาษณ์สิ้นสุดลง การเข้าสัมภาษณ์แต่ละกลุ่มจะมีการจดบันทึก และบันทึกเสียงไว้ โดยขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกก่อนที่จะสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดประเภทข้อมูล (Typological Analysis) นำมาสร้างข้อสรุปเพื่อประเมินความครบถ้วนของข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป ตามลำดับ

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประวัติ ความเป็นมา ลักษณะการรวมกลุ่ม และสภาพปัญหาเบื้องต้นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 กลุ่มฉัตรหลวง (ณัชกร) และกลุ่มแม่บ้านปาริชาติ ดังนี้

การรวมกลุ่มของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี จิราภรณ์ ไพสมบูรณ์ นักวิชาการศึกษาส่งเสริมการเกษตร (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 7 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า

“...รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีแบบที่เป็นเจ้าของกิจการ มีการจ้างงานชุมชน และมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนจริง ๆ เพื่อที่จะทำกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดรายได้ให้แก่คนในชุมชน..”

ละเอียด ประสมทอง เหรัญญิก กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล วันที่ 6 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า “...เริ่มที่รวบรวมสมาชิก ว่าใครมีความสนใจในเรื่องของการเข้าร่วมกลุ่ม เพื่อทำเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ปัญหาในการรวมกลุ่มตอนนี้ยังไม่มีนะคะ จะมีก็แต่ว่าอยากให้กลุ่มของเราได้กระจายไปเปิดตลาดที่อื่นบ้าง..”

ณิชกร ปิ่นทอง ประธานกลุ่มฉัตรหลวง (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า “...สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่มีอายุเยอะ ๆ แล้วเราก็จะไม่ได้มีความรู้ในเรื่องด้านต่าง ๆ สามารถทำการผลิตได้ แต่เรื่องของไอที ด้านการตลาด หรือว่าด้านการปรับปรุงพัฒนาต่าง ๆ ค่อนข้างมีปัญหา แต่เราก็พยายามที่จะปรับปรุงเข้ากับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่ให้ตัวเองมีความรู้ในเรื่องที่จะนำมาปรับปรุง เช่น ทำผลิตภัณฑ์ทำอย่างไรถึงจะสม่ำเสมอ ทำอย่างไรถึงจะมีมาตรฐาน อย. รองรับ หรือว่าเป็นเรื่องความรู้ของการขายออนไลน์ มีการปรับเปลี่ยนเริ่มมาแต่ก็ช้ามากเพราะว่าสมาชิกอายุเยอะ..”

สุกัญญา ฤกษ์ปาณี หัวหน้าสำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 7 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า “...ก็ตอนนี้ ด้วยพื้นที่เป็นใน กทม. ทำให้ไม่มีการรวมกลุ่มในปริมาณที่มากเหมือนต่างจังหวัด ในส่วนของผลิตภัณฑ์ก็อาจจะเป็นการซื้อไม่ได้เป็นการผลิตสินค้าจากในชุมชน แต่ข้อดีก็คือเรามีแหล่งในการจำหน่ายที่มีจำนวน สามารถไปออกงานต่าง ๆ ได้ง่าย..”

จากข้อมูลการลงพื้นที่ สรุปได้ว่า ลักษณะการรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรีนั้นมีความซับซ้อนตามบริบทของพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท รูปแบบการรวมกลุ่ม

สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะหลัก คือ การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน และกลุ่มที่เป็นเจ้าของกิจการและมีการจ้างงานชุมชน ซึ่งสะท้อนความหลากหลายของการดำเนินงานภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ประวัติและความเป็นมา มณีวรรณ แสงจันทร์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านปรีชา 10 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 2 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...เราเริ่มเมื่อปี 2561 ด้วยการทำผลิตภัณฑ์เป็นอเนกประสงค์ในครัวเรือน แต่ใช้เวลาในการผลิตนาน เลยเริ่มมีการอยากเปลี่ยนผลิตภัณฑ์เป็นของกิน และเพราะสมาชิกในกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับการทำเมี่ยงคำ [สูตรจากสุโขทัย] จึงเปลี่ยนมาทำเมี่ยงคำในปี 2563 ด้วยความโดดเด่นในวิธีการห่อเป็นคำแล้วเสียบไม้ จึงได้รับคำชื่นชมจากลูกค้าเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ในปี 2567 ทางเกษตรพื้นที่ได้สนับสนุนให้ส่งผลิตภัณฑ์เข้าประกวด (50 เขต) และได้รับรางวัลที่ 1 จากการประกวด..."

ณิชกร ปิ่นทอง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฉัตรหลวง (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...กลุ่มของเราก่อตั้งมาเมื่อปี พ.ศ. 2550 ด้วยสมาชิกในชุมชนที่ไม่มีงานทำ แต่อยากมีรายได้ช่วยเหลือชุมชนและครอบครัวตนเอง แรก ๆ เลย เราก็จะมีทำเป็นตัดเย็บเสื้อผ้า ของตกแต่งบ้านด้วยผ้า ซึ่งเวลาเอาไปขายจะมีปัญหาในเรื่องการขายเนื่องจากเป็นของฟุ่มเฟือย ขายยาก และค่อนข้างจะต้นทุนสูง ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมาทำขนมนางเล็ด เราทำแบบใหม่โดยที่นำความคิดของลูกค้าเข้ามาปรับปรุงในสินค้า จนมาเป็นข้าวแตนน้ำแตงโม แล้วตั้งชื่อแบรนด์ "ณิชกร ข้าวแตนเมืองมีน" พร้อมทั้งพัฒนาด้านการตลาดควบคู่กันไป.."

สุวรรณา กลิ่นเอี่ยม ประธานกลุ่มแม่บ้านชุมชนปาริชาติ (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...กลุ่มเราเริ่มจากการที่เรามีสมุนไพร ตั้งแต่เด็กๆ ที่บ้านก็จะมีคุณตาคุณปู่ทำเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาคน พอเราได้มาเป็นคุณครูสอนวิชาแปรรูปสมุนไพร ก็เลยรู้สึกอยากต่อยอด อยากตั้งกลุ่มเพื่อให้คนได้เห็นว่ามันสามารถมีการต่อยอดไปได้ในเรื่องของสมุนไพรในภายภาคหน้า เราก็เลยจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจขึ้นมาค่ะ ที่เราจัดตั้งกลุ่มคือคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ เพราะว่าเขามีวัตถุดิบ อย่างในชุมชนหรือในหมู่บ้าน ในพื้นที่มีการปลูกสมุนไพร หรือดอกไม้ที่สามารถทำมาเป็นยาได้ แล้วทางนี้เราก็เลยมาสอนให้คนในชุมชนได้ลองทำด้วย พอเขาได้ลองทำได้เรียนรู้ เขาก็เลยมีความชอบและอยากลองทำเพื่อใช้เอง เพื่อเป็นสินค้าของตัวเองได้..."

จากข้อมูลการลงพื้นที่ ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมีนบุรีมีความต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน (กลุ่มปาริชาติเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2548, กลุ่มฉัตรหลวง เริ่ม พ.ศ. 2550 และกลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 เริ่ม พ.ศ. 2561) ซึ่งกลุ่มส่วนใหญ่มีกระบวนการปรับตัวและเปลี่ยนผ่านด้านผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ขณะเดียวกันยังคงใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นฐานในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีจุดสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับ 3 ปัจจัยหลัก คือ 1) วัตถุดิบในท้องถิ่น (เช่น การเปลี่ยนมาใช้ใบชะพลูทำเมี่ยงคำ) 2) ต้นทุนการผลิต (การหลีกเลี่ยงสินค้าที่มีต้นทุนสูง) และ 3) ความต้องการของตลาดและความชำนาญของสมาชิก (เช่น การเปลี่ยนจากตัดเย็บเสื้อผ้ามาเป็นข้าวแตน) โดยสรุป ประวัติความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขต มีนบุรี สะท้อนถึงความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวเชิงสินค้า (Product Resilience) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความอยู่รอดของกลุ่มในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงเช่นในเขตเมือง

ลักษณะของกลุ่ม ณิชกร ปิ่นทอง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฉัตรหลวง (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...สมาชิกกลุ่มของพวกเราส่วนใหญ่ก็เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ได้รับราชการหรือไม่มีงานทำ พวกเราก็รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอาชีพและมีรายได้.."

ละเอียด ประสมทอง เหรัญญิก กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 6 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...บุคลากรส่วนมากของเราจะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งตอนนี้ก็เหลือแค่ 7 คน บุคลากรที่มีอายุมาก ก็จะทำให้ประสบปัญหาในด้านการผลิต ซึ่งก็จะมีผลไปถึงด้านการตลาดด้วย ทำให้ปริมาณงานไม่ตรงตามศักยภาพของบุคลากรที่มี.."

สุวรรณา กลิ่นเอี่ยม ประธานกลุ่มแม่บ้านชุมชนปาริชาติ (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 7 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...ตอนนี้สมาชิกของเรามี 10 คนค่ะ การรวมกลุ่มแรก ๆ ไม่มีปัญหา แต่พอกลุ่มเริ่มเติบโตหรือขยาย คนที่เขาเก่งจะมีการอยากแยกกลุ่มไปทำเอง ซึ่งเราไม่ได้คิดว่าเป็นปัญหา แต่มองว่าเป็นการต่อยอดหรือส่งเสริมรายได้ หรือการเจริญเติบโตของแต่ละคน ซึ่งเราเป็นการสอนให้คนได้ไปต่อยอด.."

สุกัญญา ฤกษ์ปาณี หัวหน้าสำนักงานเกษตรพื้นที่ 1 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 7 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...ตอนนี้ ด้วยพื้นที่เป็นใน กทม. ทำให้ไม่มีการรวมกลุ่มในปริมาณที่มากเหมือนต่างจังหวัด ส่วนใหญ่สมาชิกอาจจะไม่ถึง 20 ราย จะมีประมาณ 10 ราย เนื่องจากว่าพื้นที่เป็นชุมชนเมือง คนไม่นิยมรวมกลุ่มกัน.."

จากข้อมูลการลงพื้นที่ ชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมีนบุรีที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีจำนวนจำกัด ส่งผลให้กลุ่มเผชิญกับข้อจำกัดด้านกำลังการผลิต และความท้าทายในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการตอบสนองต่อ คำสั่งซื้อขนาดใหญ่ หรือการรักษาความต่อเนื่องของการผลิตตามแผนระยะยาว ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่กลุ่มรับรู้ร่วมกัน ตามที่กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 ระบุว่า บุคลากรที่มีอายุมากทำให้ประสบปัญหาในด้านการผลิต และทำให้ปริมาณงานไม่ตรงตามศักยภาพของบุคลากรที่มี

การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จิราภรณ์ ไพสมบูรณ์ นักวิชาการศึกษาส่งเสริมการเกษตร (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 7 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีแบบที่เป็นเจ้าของกิจการ มีการจ้างงานชุมชน และมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนจริง ๆ เพื่อที่จะทำกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดรายได้ให้แก่คนในชุมชน.."

ณิชกร ปิ่นทอง ประธานกลุ่มฉัตรหลวง (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...การทำงานในกลุ่มนี้เน้นความเข้าใจกันค่ะ เราอยู่กันแบบพี่น้อง สมาชิกในกลุ่มเรา เป็นแบบช่วยเหลือกัน มองเป้าหมายเดียวกัน และจุดแข็งของเราคือ การพัฒนาปรับปรุงตนเองและการเปลี่ยนแปลงสินค้าอยู่เรื่อย ๆ ทำให้เราสามารถยั่งยืนอยู่ได้..."

สุวรรณา กลิ่นเอี่ยม ประธานกลุ่มแม่บ้านชุมชนปาริชาติ (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...กลุ่มเราจัดตั้งกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มแม่บ้าน ก็เกิดจากการที่เรามีสมุนไพร ตั้งแต่เด็ก ๆ ที่บ้านก็จะมีคุณตาคุณปู่ทำเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาคน แล้วพอเราได้มาเป็นคุณครูสอนวิชาแปรรูปสมุนไพร ก็เลยรู้สึกอยากต่อยอด อยากตั้งกลุ่มเพื่อให้คนได้เห็นว่ามันสามารถมีการต่อยอดไปได้ในเรื่องของสมุนไพรในภายภาคหน้า เราก็เลยจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจขึ้นมาค่ะ..."

จากข้อมูลการลงพื้นที่ ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมีนบุรีมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน (1) กลุ่มที่เน้นประชาธิปไตยชุมชน (กลุ่มฉัตรหลวง และกลุ่มแม่บ้านปรีชา 10) ใช้การบริหารจัดการที่เน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นหลัก อำนาจการตัดสินใจจะกระจายตัวไปตามกลุ่มหรือถูกจำกัดโดยการทำความเข้าใจกันแบบพี่น้อง ดังที่กลุ่มฉัตรหลวงระบุว่า "อยู่กันแบบพี่น้อง สมาชิกในกลุ่มเรา เป็นแบบช่วยเหลือกัน" รูปแบบนี้ช่วยให้สมาชิกเกิดขวัญกำลังใจและความผูกพัน แต่ก็มีข้อจำกัดด้านความรวดเร็วในการตัดสินใจ และการดำเนินการในเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่ (2) กลุ่มที่เน้นเจ้าของกิจการ (กลุ่มปาริชาติ) มีรูปแบบการบริหารจัดการที่

ขับเคลื่อนโดยความเชี่ยวชาญของผู้นำ การจัดตั้งกลุ่มมีรากฐานมาจากความรู้ความสามารถเฉพาะตัวของประธาน (การเป็นครูสอนแปรรูปสมุนไพร) ซึ่งทำให้การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการกำหนดทิศทางของกลุ่มมาจากผู้นำเป็นหลัก รูปแบบนี้มีประสิทธิภาพในการปรับตัวอย่างรวดเร็วและกำหนดมาตรฐานสินค้าได้ง่ายกว่า

การดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ณิชกร ปิ่นทอง ประธานกลุ่มฉัตรหลวง (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...ในเรื่องของเงินทุนจะเป็นการรวมทุนของสมาชิก สมาชิกคนไหนที่พอมีเงิน ก็สามารถซื้อหุ้นได้ หุ้นละ 100 บาท แต่ถ้าสมาชิกคนไหนไม่มีเงินก็ลงทุนด้วยแรง แต่ทุกคนที่มาทำงานก็จะมีรายได้ทุกคน รวมถึงประธานด้วย คนที่มีหุ้นถึงปีจะได้กำไร เงินปันผล..."

สุวรรณา กลิ่นเอี่ยม ประธานกลุ่มแม่บ้านชุมชนปาริชาติ (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 1 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...การตัดสินใจเรื่องการตลาดหรือกลยุทธ์สินค้า เราต้องทำอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันต่อตลาดออนไลน์ ดังนั้นเรื่องสำคัญพวกนี้ฉันจะเป็นคนตัดสินใจหลัก แต่ก็จะเปิดรับความเห็นจากฝ่ายการตลาดก่อนเสมอ..."

มณีวรรณ แสงจันทร์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านปรีชา 10 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 2 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...ทุกคนมีตำแหน่ง โดยแบ่งกันไปตามกรรมวิธีการผลิต แล้วก็มีรายได้ให้กับสมาชิกทุกคน รวมทั้งค่าคอมมิชชันจากยอดขายที่ได้ในแต่ละวัน.."

ละเอียด ประสมทอง เหรัญญิก กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 (สัมภาษณ์ส่วนบุคคลวันที่ 6 พฤศจิกายน 2568) กล่าวว่า "...การบริหารจัดการของเราก็คือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม เราจะมีการประชุมกันทุกเดือน ใครมีปัญหาอะไรก็เอามาคุยกัน การตัดสินใจก็จะมาจากเสียงส่วนใหญ่ ก่อนจะตกลงทำอะไรใหญ่ ๆ.."

จากข้อมูลการลงพื้นที่ ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมีนบุรีมีกลไกที่แตกต่างกันชัดเจนตามรูปแบบการบริหารจัดการที่เน้น ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและประสิทธิภาพเชิงพาณิชย์ (1) กลุ่มที่เน้นประชาธิปไตยชุมชน (กลุ่มฉัตรหลวง, ปรีชา 10) การดำเนินการเน้น ความโปร่งใส ความเสมอภาค และการสร้างฉันทามติร่วมกัน โดยกลุ่มปรีชา 10 ใช้การประชุมกันทุกเดือน เพื่อให้ "การตัดสินใจก็จะมาจากเสียงส่วนใหญ่" ส่วนกลุ่มฉัตรหลวง ใช้กลไกการเงินแบบ "การระดมทุนและการปันผล" (หุ้น vs. แรงงาน) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการตอบแทน กลุ่มฉัตรหลวง และกลุ่มปรีชา 10 ต่างก็ใช้ระบบการจ่ายค่าตอบแทน (รายได้และค่าคอมมิชชัน) ให้แก่สมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมทำงาน ซึ่งเป็นกลไก

สำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของแรงงาน และ(2) กลุ่มที่เน้นเจ้าของกิจการ (กลุ่มปาริชาติ) การดำเนินการเน้นประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในเรื่องที่มีความสำคัญเชิงกลยุทธ์ รูปแบบนี้ช่วยให้กลุ่มสามารถปรับตัวและเข้าถึงตลาดออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นลักษณะที่จำเป็นสำหรับการแข่งขันในพื้นที่เมือง

การอภิปราย

ลักษณะการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นทีเขตมีนบุรี เป็นการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันหรือเป็นกิจการที่มีเจ้าของจ้างงานคนในพื้นที่ โดยมีแรงจูงใจหลักเพียงเพื่อใช้เวลาว่างและสร้างรายได้เสริมจึงไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานธุรกิจที่เข้มแข็ง และถึงแม้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะพยายามปรับตัวด้านผลิตภัณฑ์อยู่เสมอเพื่อความอยู่รอด เช่น เปลี่ยนจากงานตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นข้าวแตนหรือจากผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดเป็นเมี่ยงคำ โดยเลือกผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับวัตถุดิบท้องถิ่น ความชำนาญและต้นทุนที่ได้รับ แต่ด้วยโครงสร้างสมาชิกมีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจึงเป็นข้อจำกัดสำคัญ ทำให้ไม่สามารถพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีปริญญา ฐูปกระจ่าง (2546, หน้า 14-18) กล่าวว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพที่เข้มแข็งควรผสมผสานองค์ความรู้ใหม่ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมนำมาบริหารจัดการต้นทุนในชุมชนให้เกิดผลผลิตที่มีอรรถประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยเริ่มจากกระบวนการผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน ผสมผสานกับภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ชุมชนซึ่งมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย

การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี คือ (1) รูปแบบประชาธิปไตยชุมชน มีลักษณะเด่นคือการอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและการมีส่วนร่วมของสมาชิก การตัดสินใจใช้ฉันทามติและเสียงส่วนใหญ่ ทำให้โครงสร้างการทำงานมีความยืดหยุ่น แม้มีการแบ่งตำแหน่งตามกฎหมายก็ยังเน้นการพึ่งพาและช่วยเหลือกัน การวางแผนมุ่งความโปร่งใส ความเสมอภาค การปันผลและการระดมทุนที่ชัดเจน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากรซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้ต้องวางแผนการดำเนินงานในระยะสั้น (2) รูปแบบเจ้าของกิจการที่

ขับเคลื่อนโดยความเชี่ยวชาญและการใช้กลยุทธ์ในการตัดสินใจของผู้นำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริย์ธัช อักษรทับ อิสรี แพทย์เจริญ ชาญวิทย์ จาตุประยูร (2566) กล่าวว่า รูปแบบการบริหารจัดการที่ดีจะนำไปสู่การยกระดับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยโครงสร้าง 5 ด้าน คือ (1) ด้านการวางแผน (2) ด้านการจัดองค์การ (3) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน (4) ด้านการอำนวยการ และ(5) ด้านการประสานงาน โดยโครงสร้างทั้ง 5 นี้ มีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนากระบวนการบริหารจัดการชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตมีนบุรี ควรมุ่งเสริมจุดแข็งและแก้ไขข้อจำกัดด้านกำลังการผลิตของสมาชิกผู้สูงอายุ โดยเปลี่ยนจุดอ่อนให้เป็นศักยภาพผ่านการใช้ภูมิปัญญาและการพัฒนาอย่างเหมาะสม เช่น การสนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตขนาดเล็กเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต่อคน ส่งเสริมการตลาดด้วยเพิ่มช่องทางการขาย ถ่ายทอดความรู้ผ่านการฝึกอบรมและดึงคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมในวิสาหกิจชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความไม่ถนัดด้านไอทีและการตลาดของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของปกรณ์ เทพ พจี (2549, หน้า 16-17) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนควรใช้สร้างโครงสร้างแบบมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยเริ่มจากการพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและเอื้อต่อประโยชน์ต่อกลุ่มคนส่วนใหญ่

สรุป

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรีมีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งสะท้อนผ่านการรวมกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกน้อย (ส่วนใหญ่อยู่ที่ประมาณ 10 ราย ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่ชนบท) และบุคลากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทั้งนี้ลักษณะดังกล่าวเป็นผลมาจากสภาพพื้นที่ที่เป็น “ชุมชนเมือง คนจึงไม่นิยมรวมกลุ่มกัน” โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ (1) ลักษณะการรวมกลุ่มแบ่งเป็น 2 ลักษณะหลัก คือ การรวมกลุ่มของคนในชุมชนจริง ๆ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน (กลุ่มฉัตรหลวง, กลุ่มปรีชา 10) และกลุ่มที่เป็นเจ้าของกิจการและมีการจ้างงานชุมชน (กลุ่มปาริชาติ) และการรวมกลุ่มด้วยแรงจูงใจ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชน และ (2) สภาพปัญหาและข้อจำกัด คือ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีจำนวนสมาชิกที่จำกัด (ส่วนใหญ่ไม่เกิน 10-20 คน) และข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ที่ทำให้กลุ่มเผชิญกับ ข้อจำกัดด้านกำลังการผลิต

และความสามารถในการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อรองรับคำสั่งซื้อขนาดใหญ่ (ตามที่กลุ่มแม่บ้านปรีชา 10 ระบุว่า บุคลากรที่มีอายุมากทำให้ประสบปัญหาในด้านการผลิต)

สรุปการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี จำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบประชาธิปไตยชุมชน (ฉัตรหลวง, ปรีชา 10) เน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการมีส่วนร่วม อำนาจการตัดสินใจกระจายตัวและถูกควบคุมโดยหลัก “พี่น้อง” และฉันทามติร่วมกัน และ (2) รูปแบบเจ้าของกิจการ (ปาริชาติ) ขับเคลื่อนโดยความเชี่ยวชาญของผู้นำ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์มาจากผู้นำเป็นหลัก เนื่องจากกลุ่มมีรากฐานจากความรู้ความสามารถเฉพาะตัวของประธาน

สรุปแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตมีนบุรี ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างจุดแข็งและเอาชนะข้อจำกัดหลัก (สมาชิกผู้สูงอายุและกำลังการผลิตจำกัด) โดยมีแนวทางที่แตกต่างกันตามรูปแบบการบริหารจัดการ ดังนี้ (1) การสนับสนุนเชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตโดยไม่เพิ่มคน (2) การเสริมสร้างช่องทางตลาดเฉพาะกลุ่ม และ (3) การจัดการความรู้และการถ่ายทอดทักษะ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนรุ่นใหม่ผ่านการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยผลักดันการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว

2. ควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต่อคน พร้อมทั้งจัดอบรมด้านการตลาดออนไลน์ให้แก่วิสาหกิจชุมชน เพื่อขยายช่องทางการขายและเสริมศักยภาพในการแข่งขัน

3. ส่งเสริมการบริหารจัดการที่มีศักยภาพโดยเลือกใช้รูปแบบการจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของวิสาหกิจชุมชน พร้อมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิสาหกิจชุมชนเข้าไปให้ความรู้และถ่ายทอดทักษะการบริหารแก่ผู้นำ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการให้สูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวแบบหรือโมเดลวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จและมีลักษณะใกล้เคียง เพื่อนำมาเปรียบเทียบและสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับบริบทปัญหาและอุปสรรคของ

การบริหารวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรี เพื่อปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาในพื้นที่

2. ควรมีการศึกษากลุ่มนักวิชาการเพิ่มเติมเกี่ยวกับมุมมองการบริหารวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในอนาคต

3. ผลการศึกษาการบริหารวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตมีนบุรีเป็นผลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ เฉพาะพื้นที่เขตมีนบุรีเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาพื้นที่อื่น ๆ ด้วยเพื่อนำข้อมูลบริบทในแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ว่ามีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไร และได้ผลที่สอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้หรือไม่

บรรณานุกรม

ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง. (2546). "ทิศทางการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน" พัฒนาชุมชน. 42(10), 14-18.

ปกรณ์เทพ พจี. (2549), ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน :กรณีศึกษาหมู่บ้านเมืองบางจังหวัดหนองคาย. รายงานการวิจัย. หาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง. (2546). "ทิศทางการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน" พัฒนาชุมชน. 42(10), 14-18.

อริย์ธัช อักษรทับ อิสรี แพทย์เจริญ ชาญวิทย์ จาตุประยูร (2566) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การยกระดับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทองตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน, วารสารสุทธิปริทัศน์ ปีที่ 37 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2566.